

Czynniki wpływające na niedawną polaryzację i modernizację zatrudnienia: Europejski Monitor Zatrudnienia 2014

Streszczenie

Wprowadzenie

W szczytowym okresie wzrostu zatrudnienia, przed nadejściem wielkiej recesji w 2008 r., na europejskich rynkach pracy powstało prawie 30 mln nowych miejsc pracy. W następstwie kryzysu zlikwidowano sześć milionów miejsc pracy, a w 2013 r. stopa bezrobocia sięgnęła 11% - najwyższego od ponad dziesięciu lat poziomu.

W trzecim rocznym sprawozdaniu Europejskiego Monitora Zatrudnienia omówiono szczegółowo zmiany w zatrudnieniu na poziomie poszczególnych państw członkowskich i całej Unii Europejskiej, które zaobserwowano w okresie dwóch lat, tj. od drugiego kwartału 2011 r. do drugiego kwartału 2013 r. Autorzy przyjęli podejście oparte na miejscach pracy, klasyfikując je w oparciu o wysokość wynagrodzenia, a następnie grupując je w pięciu kategoriach jednakowej wielkości (kwintylach) - od najniżej do najwyżej płatnych. Zmiany zatrudnienia netto pomiędzy okresem początkowym a końcowym (w zakresie liczby osób zatrudnionych) dla każdego kwintyla w poszczególnych krajach zostały zsumowane w celu ustalenia, czy nastąpił zysk czy strata netto. To analityczne podejście umożliwia opisanie zmian w zatrudnieniu w sposób ilościowy (liczba utworzonych lub zlikwidowanych miejsc pracy) i jakościowy (sektory i zawody, w których zaobserwowano najwyraźniejsze zmiany).

Autorzy sprawozdania przeanalizowali także niektóre z czynników wpływających na obserwowane ostatnio zmiany w strukturze zatrudnienia: postęp technologiczny, mierzony jako udział zadań opartych na wiedzy i zadań rutynowych na danym stanowisku pracy; globalizację i handel, rozumiane jako możliwości offshoringu zadań lub bezpośredni handel międzynarodowy; instytucje rynku pracy.

Kontekst polityki

Unijna strategia „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju obejmuje zobowiązanie do wspierania wysokiego poziomu i wydajności zatrudnienia. Oznacza to powrót do realizacji celu wcześniejszej agendy lizbońskiej: „więcej lepszych miejsc pracy”. Większa liczba miejsc pracy jest potrzebna, aby rozwiązać problem wydłużających się kolejek bezrobotnych. Niemniej jednak, jeżeli Europa ma skutecznie podnosić poziom życia swoich obywateli w rozrastającej się, zintegrowanej gospodarce globalnej, potrzebujemy również lepszych i wydajniejszych miejsc pracy.

W pakiecie dotyczącym zatrudnienia Komisji Europejskiej z 2012 r. wskazano na sektory, w których wzrost zatrudnienia uznano za najbardziej prawdopodobny: służba zdrowia, technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT), usługi osobiste i usługi dla gospodarstw domowych, jak również obiecująca, choć trudna do zdefiniowania kategoria „zielonych miejsc pracy”. Przyjęte przez autorów sprawozdania podejście oparte na miejscach pracy pozwoliło na przedstawienie bieżących danych na temat poziomu zatrudnienia i jakości pracy zarówno w rozwijających się, jak i upadających sektorach i zawodach.

Podejście oparte na pracy wykorzystano w szczególności w celu przeprowadzenia oceny zakresu, w jakim struktury zatrudnienia rozwiniętych gospodarek ulegają polaryzacji, co prowadzi do redukcji liczby średnio wynagradzanych miejsc pracy, lub modernizacji (wzrost liczby wymagających wysokich kwalifikacji i dobrze płatnych miejsc pracy) przy obserwowanym wzroście liczby wykwalifikowanych pracowników. Biorąc pod uwagę, że zatrudnienie na niektórych rynkach pracy wydaje się ulegać polaryzacji, przeprowadzone badanie nawiązuje również do obaw przed pogłębiającymi się nierównościami.

Najważniejsze ustalenia

Niedawne zmiany w strukturze zatrudnienia

- W latach 2011-2013 liczba miejsc pracy w EU-28 zmniejszyła się o około 1,3 mln. Większość strat zatrudnienia netto obserwowano niezmiennie w budownictwie i produkcji, na stanowiskach nisko i średnio wynagradzanych.
- W przypadku dobrze płatnych i wymagających wysokich kwalifikacji miejsc pracy, spadek zatrudnienia był najmniejszy. Wzrost zatrudnienia netto zaobserwowano wyłącznie w najwyższym kwintylu struktury wynagrodzeń.
- Sektor usług odpowiada obecnie za ponad 70% miejsc pracy. Usługi oparte na wiedzy były głównym źródłem wzrostu zatrudnienia. Największy wzrost zatrudnienia zaobserwowano na wysoko wynagradzanych (najwyższy kwintyl) stanowiskach pracy w następujących kategoriach: pracownicy służby zdrowia w sektorze ochrony zdrowia oraz specjaliści w branży technologii informacyjno-komunikacyjnych zajmujący się programowaniem komputerowym, doradztwem i działaniami powiązanych.
- Obserwowane ostatnio zmiany w zatrudnieniu mają mniej polaryzacyjny charakter niż te, które nastąpiły w szczytowym okresie kryzysu, w latach 2008-2010. W ogólnym ujęciu, zmiany obserwowane w latach 2011-2013 zdominowała modernizacja z pewnym stopniem polaryzacji, co stanowi zmianę w porównaniu z polaryzacją z elementami modernizacji w latach 2008-2010.
- W niedawnym wzroście zatrudnienia w górnym kwintylu zaobserwowano większy udział kobiet. Z drugiej strony, wśród mężczyzn nastąpił większy spadek zatrudnienia na średnio wynagradzanych stanowiskach pracy oraz wzrost liczby nisko płatnych miejsc pracy. Zmiany zatrudnienia mężczyzn miały charakter wyraźnie polaryzujący, podczas gdy w przypadku kobiet nastąpiła większa modernizacja zatrudnienia.

- Wyraźny wzrost udziału miejsc pracy w niepełnym wymiarze czasu jest głównym czynnikiem przyczyniającym się do długoterminowej tendencji indywidualizacji stosunków pracy. Chociaż zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu było do tej pory przede wszystkim udziałem kobiet, niedawny wzrost w tym zakresie obserwowano w takim samym stopniu wśród mężczyzn. W przypadku kobiet, zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy najczęściej dotyczyło dobrze płatnych miejsc pracy, podczas gdy wśród mężczyzn obserwowano je raczej na nisko wynagradzanych stanowiskach.

Czynniki wpływające na zmiany strukturalne

- Podczas długiego okresu wzrostu gospodarczego w latach 1995-2007, najczęściej obserwowane zmiany strukturalne w zakresie zatrudnienia w Europie związane były z modernizacją i opartymi na wiedzy miejscami pracy. Innymi słowy, w ostatnich latach wzrost zatrudnienia w Europie następował w sposób najbardziej konsekwentny w przypadku stanowisk pracy wymagających najintensywniejszego przetwarzania informacji.
- W przeciwieństwie do wyników poprzedniego badania w tej dziedzinie, nie ustalono istnienia wyraźnego związku pomiędzy rutynowymi obowiązkami zawodowymi a polaryzacją struktury zawodowej. Nawet jeżeli weźmiemy pod uwagę negatywną relację pomiędzy rutynowym charakterem pracy a wzrostem zatrudnienia (liczba miejsc pracy charakteryzujących się wysokim poziomem rutynowości rosła wolniej), zjawisko to przyczyniało się raczej do modernizacji niż polaryzacji zatrudnienia.
- W niektórych przypadkach, możliwość offshoringu zadań wydawał się związany raczej z polaryzacją. Miejsca pracy charakteryzujące się ograniczonym poziomem interakcji społecznych najczęściej obserwowane są na średnim poziomie struktur zawodowych; w badanym okresie wzrost liczby tych liczby miejsc pracy był stosunkowo wolniejszy niż pozostałych.
- Wielu przypadków polaryzacji pracy nie wyjaśniają ani zmiany technologiczne, ani globalizacja. Wskazuje to na wpływ trzeciego czynnika, mianowicie polityki rynku pracy i instytucji z nią związanych. W porównaniu z pierwszymi czynnikami, te ostatnie poddają się badaniom empirycznym w dużo mniejszym stopniu.

Dodatkowe informacje

Sprawozdanie *polaryzacji pracy i modernizacji w Europie: Europejski Monitor Zatrudnienia 2014* jest dostępne na stronie <http://www.eurofound.europa.eu/ef1419.htm>

Dodatkowych informacji udziela Enrique Fernandez-Macias, kierownik ds. badań, efe@eurofound.europa.eu